

UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

ကမ္ဘာလူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်း

KHAILEAUNG PRIE VERIE PANY AI NAI
KHUMICHIE I NGA THAI NAIRA

ချင်း (ခုမီး) ဘာသာပြန်

Angcheih i Taviu nai Leu (Introduction)

1948 December lo kani (10) kani y Prie hum kamkawm (*United Nations*) i Miteingpui theung y Khaileaug prie verie pany ai nai Khumichie i Nga thai naira (*Universal Declaration of Human Rights*) ai paleung ka-dyh verie hawi my prie bawi bawichie pany sy na-nai patheu nai ne. Hini cha-iu theung y huni cha ai tajyh pie nai ne.

Hinai kamta, khaileaug prie verie pany ai nai sa pie naisai ly Priehum kamkawm miteingpui deingdairie khaileaug prie ve-rie y awm nai prie cheaungkhangchie pany ai nai na-pie naira y, huni prie tleih y awm nai khumi mipui bawibawi, miteaung deaungdi bawibawi, ati cheng, ati amjy py ne sy, tleing tlawi awmnai chie bawi bawi pany ai nai kavui hini patheu nai cha ai amtie pateung hai ai nai, kjeaung y patio pie ai nai, neing nga nai kamta thui pachai pie teang ai nai, takeing nai tla.

Hunai deaungkho y, Bamaprie Prie verie Khumichie Nga thai Naira Leaungsai Kawmashen (*Myanmar National Human Rights Commissison*) my Bama leu mang I deingdairie Khumi leu hawi tapeang pie nai ne.

Myanmar National Human Rights Commission

2013 April lo kani (17)rie

Angcheih i Leu (Preamble)

Khumi bawibawichie ly amh'm taku theung i deingdairie tah'm hawi ahyh ahawn naisai awm i, ami py aphie su thai y nai nga thai naira chie (*rights*) ai tah'm khai vang pateing nai ly hini khaileaug prie y alaw naira (*freedom*), tara amlau naira (*justice*) hawi awmnem naira (*peace*) kavui langdeing sangum ne nai deaungkho y py ne sy;

Khumichie i nga thai naira ai dawn y, tah'm py khai y naisai ly khumichie i hawi nai, hawi y nai, dawn kawp nai, dawn kawp y nai bawibawichie ai taphra vui pajau nai kamhi kamtlauchie tym hai pajau nai deaungkho y py ne sy; tlamsa nai my thui, katheu ai nga nai, tlamsa naimy ym ai nga nai, jehra hawi alang naira i nai alaw naira nga nai khu saleaug harie amtym thai ai nai ly khumi luteng chie i lu patheung naisai lawn nai deaungkho y py ne sy;

Ka-pajau sa iy tara kamlau ny y naimy prie peang nai hawi panem taphum naisai avum naira i deingdairie angthau iy paleung so rai hawi vawitheung tha teang naisai ai khumichie my kangkhyhm i teaug naisai kamta tym y ai nai, khumichie i sa thai naira ai upadie hawi peang nai hawi kryp pie naisai ly ati mana khala y py ngai jojo nai deaungkho y py ne sy;

Prie ha harie sala y adyh adawi naimy amkawm ahawi naisai lo-pa ai ngai nai deaungkho y py ne sy;

Prie hum kamkawm (*United Nations*) y abawi nai prie tleihrie y awm naichie ly sangum sa thai naira, khumi tah'm (*human dignity*) hawi vang teing nai, neampacho hawi neampachy sala nga ai avo nai sa thai nairachie ahyh ahawn awm naichie ai paleung a pei naimy ngai py ngai, ym py ym na-nai Prie hum kamkawm i leu maikawm theung y tajyh naisai ai khaw hai nai leu pei bie nai khyh chang y, khri kau parai nai alaw naira theung y khu saleaung lo-pa-kau ai nai hawi khu saleaung theung y awm naichie i awm naisai hawi tleaung hawira ai nai kavui athosa ai nanai thui yb nai deaungkho y py ne sy;

Prie hum kamkawm theung y abawi nai priechie ly Prie hum kamkawm hawi amkawm iy khumichie i nga thai naira hawi sangum langdeing alaw nairachie ai khaileaung prie ve-rie my hini tleaung chang y atho sa ai nanai thui yb nai deaungkho y py ne sy;

Huni khumi i nga ai avo nai sa thai naira hawi alaw nairachie ai vanrie apany leungtang naisai ly hini cha patheu nai thym kha y angchi khyp sa pie pajau ai nai aly len keh nai deaungkho y py ne sy;

Khumi luteng, khu saleung tliehrie ly hini patheu nai cha ai mana khala y py ne sy, paleung pakawi theung y khai me naimy khaileung prie meingtym tliehrie y huni sa thai naira hawi alaw nairachie ai patiu pie ai nai, pany hai ai nai kavui athosa hai ai ngai nai deaungkho y py ne sy;

Prie hum kamkawm hawi huni kamkawm theung y abawi nai prie chie anui y awm naichie ly hini cha theung y thui pie nai mipuichie i sa thai naira hawi alaw nairachie ai tah'm khai, vang pateing naisai chie awm jojo ai nai, prie theung y py ne sy, prie takhra takhra ra y py ne sy, lo-pa-kau ai nai kavui atho sa pajau ai nai deaungkho y py ne sy;

Prie cheaungkhang, khumi cheaungkhangchie kalop amlum atho nga pajau ai nai kavui atho sa naira tliehrie y cheng cheaungkhang chie amkhaw ai nga nai ka-ma-ra harie kamta palawn pajau ai nai kavui hini cha ai khaileung prie ve-rie pany sy na-nai patheu nai ne.

Article 1

Khumi luteng ly alawra nga nai keungchie kamta tah'm pa-teing naira hawi nga avo naisai atawm bawibawi naira hawi my tapen u nai ne. Khumi lu teng ly dawn kawp naisai hawi, hawi, hawi y, jyh patle pany thai naisai awm u bawi bawi iy, leung leungrie sala amjo amnau vanrie paleung hawi arum amkawm ai nai tla.

Khumi luteng ly cheng, ngan areaung, neampacho neampachy, leu, ym naisai, prie lam kadawnsai amkhaw nai, ti y baly, mymy i paleung apei naisai, prie khumi lawn naisai, ti y baly, mymy i khu saleaung deaungpa theung y awmnai sai pakeung langdeing, pasa tangka awm naisai, cheng pakeung hawi takhra takhra awmnai sai chie ai dawn iy, jyh patle naisai by y nai my hini cha patheu naira y abawi nai nga avo nai sa thai nairachie hawi lawi naira cheaungkhangchie ai amty m ai nai avo nai ne. Huni khyh chang y, ami py ne sy, mymy i awm nai prie ly amymy peang naisai bawibawihawi alaw naira sangum awmnai prie py ne sy, Prie hum kamkawm my kryp pie nai prie py ne sy, amymy peang thai naira ngo y rai nai prie py ne sy, peang naira sai sairie angyhm y rai nai prie py ne sy, mymy awm nai prie i prie lam (*politics*), tara chie nai lam (*judicial system*) hawi prie takhra takhra chie sala y awm naisai leaungsai ha harie molam deaungkho y py ne sy, jyh patle naira so ngau y.

Article 3

Khumi luteng ly heing ai nai, lawira nga ai nai hawi mymy i awm nem naira nga thai ai nai tla.

Article 4

Khumi ami ai py ne sy, miseaung palawn nai, ti y baly, miseaung kamta ana nai so ngau y. Miseaung achei hai nai, miseaung lawn vui ai nai pasa hawi jo nai, miseaung ka-pai sa naichie ai pa-ka ai nai tla.

Article 5

Khumi ami ai py ne sy, pajeng nai, ti y baly, tlang hawi paleung no-ei pa-rie hawi y sa nai, khumi atawm y pa-rie tah'm pateing y naimy thui, katheu, sa nai chie, ti y baly, sa tamang nai kamngo vang pei hai naichie so ngau y.

Article 6

Khumi luteng ly tara upadie mo y, khumi leungrie na-nai hawi meingtym tleih rie y tah'm pateing naira nga thai ai nai tla.

Article 7

Khumi ami py ne sy, upadie mo y, ahyh ahawn naisai awm nai khyh chang y, upadie i kryp nai hawi upadie anui y abyh thai naira nga ai nai, ami my py ne sy jyh patle paka ai nai avo y. Hini cha patheu naira y abawi naisai chie ai tah'm khai y naimy taphra vuinai deaungkho y jyh patle naira avum naira i py ne sy, hunai kamta jyh patle ai nai kavui athosa naira i py ne sy, abyh naira nga ai nai tla.

Article 8

Khumi luteng ly Prie pakawm nai upadie (*Constitution*), ti y baly, huni upadie my pei nai nga ai avo nai sa thai naira leungsaichie ai taphra naisai avum law baly mymy ly prie i tara jeungchie teng y vawitheung kahawi nga pa-rie neih ai nai nga thai naira awm ai nai tla.

Article 9

Ami py ne sy, teing y naimy patiu nai, teing y naimy theaung theung y paeung nai, teing y naimy mymy awm nai prie i nai patheu vui naichie avum ai tlo y.

Article 10

Khumi luteng ly mymychie i nga ai avo naisai hawi sa ai avo naisai i kavui tara chiera avum kha y py ne sy, mymy i tlangtleaung y ami my neing hai naichie i kavui arumra py ne sy, sala y awm pie iy un cho y nai tara jeung ha harie my mipui mo y tara leungsai ahyh ahawn naimy tara sa pie naisai nga ai nai tla.

Article 11

(1) Sa tamang naisai ha harie deaungkho y tara jeung ly ami my seu nai awm law baly neing hai naisai i kavui pathang teang ai ngai nai jeing angdo pie ai nga nai, mipui mo y tara chie pie nai hawi tara jeung y upadie leusai hawimy tamang naisai awm angchi khyp na-nai leusai palo y ry ly, kamngo by y nai keung na-nai palawn ai nai tla.

(2) Sa tamang nai neing kha y prie theung i upadie hawi py ne sy, prie takhra takhra i upadie hawi py ne sy, sa naisai, ti y baly, so y naisai i kavui tamang naira by y na-nai thui law baly huni sa naisai, ti y baly, so y naisai i kavui ami py kamngo tlo mo sy. Sa tamang nai neing kha y pei ai avo nai kamngo vang tleaug y ji ala nai kamngo vang pei ai tlo mo sy.

Article 12

Ami py amy i tlamsa naira, yhm deingtheung, yhm hlau, ti y baly, cha ka-pa sa nai leungsaichie ra y, tara leungsai teing y naimy ka-khie hau nai py ne sy, amy i tah'm hawi amyhn kahawi awm nai ai thui tamawn nai py ne sy avum hai ai nai tlo y. Khumi luteng ly hunai kamta leungsaichie avum law baly upadie i kryp naisai nga ai avo nai tla.

Article 13

(1) Khumi luteng ly mymy awm nai prie i khaileaung ka-peang theung y tlamsa naimy chei kathiu chei kalau ai nai, apyhn ai nai hawi yhm hlau sa ai nga nai tla.

(2) Khumi luteng ly mymy awm nai prie hawi ati prie theung y py ne sy, chei amsa ai nai hawi amy i prie y wavi teang ai nai py nga nai tla.

Article 14

(1) Khumi luteng ly patang palai naira i nai lawira nga ai nai kavui, prie takhra ha harie y abyhra neih ai nai hawi abyhra nga ai nai py avo nai ne.

(2) Prielam hawi amtawm y nai tamang naisai chie, Prie hum kamkawm i lu patheung naisai hawi amkhaw nai pawlichi-chie hawi a-awi naisai awm nai amhi amlau naisai ha harie deaungkho y tara seu naisai avum nai law baly salo mang y thui nai nga ai avo naira chie ai teang mo sy.

Article 15

(1) Khumi luteng ly prie ha harie i priecho (*citizen*) angym ai nga nai tla.

(2) Ami py ne sy, mymy i priecho lawn naisai ai tara teing y naimy la vui ai nai, mymy ngai nai prie ha harie y apyhn iy huni prie i priecho angen ai nai ami my py apha hai mo sy.

Article 16

(1) Tleaungri aveang chum nai neampacho hawi neampachy ly ati cheng, ati priecho, ti y baly, ati ym nai sai kamkawm deaungkho y apom ai nai paka naira avum y naimy yhmtheaung sa ai nai nga nai tla. Nini ly hunai kamta apom naira y py ne sy, aju juvo deingtheung sa thym kha y py ne sy, yhmtheaung amprei nai kha y py ne sy, nga thai naira ly ahyh ahawn jojo ai nai tla.

(2) Thodeang hawi anglo mymy ni i tlamsa nai paleung ka-dawn kahawi awm i ai naini, apom hawi ai nai tla.

(3) Yhmtheaung sa nai ly khu saleaung harie i paichi langdeing lawn nai deaungkho y, khu saleaung hawi prie lu sa nai keungchie teng i kryp naira nga ai nai tla.

Article 17

(1) Khumi luteng ly amy akyh kyh i kavui py ne sy, takhra takhrachie hawi vanrie py ne sy, yhmtheaung katui hawi vawnsai peang ai nga nai tla.

(2) Ami py ne sy, mymy i peang nai yhmtheaung katuichie ai tara teing y naimy la pie pawn naira avum ai nai tlo y.

Article 18

Khumi luteng ly tlamsa nai my tau ka-dawn pasym ai nai, hawi y, hawi, pasym ai nai hawi ymra leungsai hau ai nga nai tla. Huni nga thai nairachie theung y, amy i ym naira kamkawm, ti y baly, ym naira ka-dawnsai ai tlamsa nai my apyhn ai nai, palai ai nai py abawi nai kamta, amy tlairie py ne sy, takhra takhra mipuichie hawi py ne sy, amy i ym naira reita, ti y baly, ym nai leungsai ai mipuichie mo y py ne sy, amy tlai rie py ne sy, tlamsa naimy patiu ai nai, amtiu ai nai, sa ai nai, achu ai nai hawi meingtym kachai khai takhra ai nga naichie py abawi nai ne.

Article 19

Khumi luteng ly talmsa nai my ka-dawnsai pasym ai nai, tlamsa nai my thui, katheu, arum ai nga nai tla. Huni nga thai nairachie ai kataphra sa naisai by y naimy, tlamsa nai hawi my amkhaw pajau nai khyh chang y i, satang hawi ka-dawnchie ai satangcha midija (*media*) ha harie deingdai khaileang ka-peang jyh patle naira by y naimy amtiu ai nai, amkhaw ai nai hawi ahei hai ai nga nai py abawi nai ne.

Article 20

(1) Khumi luteng ly awmnen nai my achu ai nai, kamkawm sa iy awm ahawi ai nga nai tla.

(2) Kamkawm ha harie y kun ai nai kavui ami ai py akhi kan so hai pajau y.

Article 21

(1) Khumi luteng ly mymy awmnai prie i achora kamkawm theung y mymy my abawi ai nai py ne sy, mymy i jeing y leaung leangrie ai vawi patyp pato nai sai hawi py ne sy, sa abawi ai nga nai tla.

(2) Khumi luteng ly mymy awm nai prie i mipui kalop ai ahyh ahawn naimy sa ai nga nai tla.

Achora i peang naisai ly prie theung y awmnai mipuichie i ka-ngai tlangtleaung y angdo ai nai tla. Khumi luteng abawi iy ahyh ahawn nai hawi, amy i paleung ka-ngai mie (*vote*) pei ai nga nai tla; hunai kamta sa naira y ami py niu thai y nai my pei nai leungsai py ne sy, hunai kamta atawm nai mie pei nai leungsai py ne sy, neing kamtle tleihrie sa nai tara hawi amlau nai Vawi Nai Pawi (*election*) lam hawi mymychie i ngai nai ka-dawn saichie ai amteing pie ai nga nai py abawi nai ne.

Article 22

Khumi luteng ly khu saleaung theung y abawi nai keungkochie ne nai deaungkho y khu saleaung i typ pie nai hawi kryp naira nga ai avo nai kamta, mymy awm nai prie i pakawm naisai hawi nang chawn naira awm nai tlangtleaung y athosa ai nai hawi prie takhra hawi amkawm naira deingdairie amy i tah'm awm nai hawi sathai naira tlamsa nai my lo-pa pajau ai nai aly ngai keh nai nang chawn nai lam, khu saleaung lam hawi reita lam nga ai avo naichie nga ai nai tla.

Article 23

(1) Khumi luteng ly kalop sa ai nai, amy paleung apei nai kalop ai tlamsa naimy vawi ai nai, tara leungsai amlau iy hawira py awm nai kalop meingtym hawi kalop by y naira i nai alawra nga ai nai py nga avo nai tla.

(2) Khumi luteng ly atawm nai kalop i kavui atawm nai kalop vang hawi jyh patle naisai by y naimy sa ai nga nai tla.

(3) Kalop sa nai khumi luteng ly mymy hawi mymy i yhm deingtheungchie kavui tah'm awm nai hawi ateng nai heingra lam nga pajau ai nai ni thun mo adawn iy pei pie nai kalop vang nga ai nai tla. Huni khyh chang y, takhra takhra ngai bie nai ka sabawm awm baly nga bie ai avo nai tla.

(4) Khumi luteng ly amy i kavui hawira nga thai ai nai hawi leaung leaungrie akryp naira la thai ai nai Kalop sa naichie i kamkawm (*workers' union*) sa ai nai hawi huni kamkawm theung y abawi ai nai py nga nai tla.

Article 24

Khumi luteng ly ka-dawn kahawi hawi khai patyp nai kalop sa ai nai neing kamtle hawi kalop sa nai vang, huni khyh chang y neing amlau nai kamta khai pie nai anawn kanichie hawi anawn ai nai neingchie nga ai nai tla.

Article 25

1) Khumi luteng ly teicha ta-nei, baichu nei-na, yhm hlau, noso kahawi awm ai nai hawi ngai nai neing y khu saleaung i ka sabawm khyh chang y, mymy hawi mymy i yhm deingtheungchie tlang phailo tlamsa nai hawi my awm ai nai nga ai avo nai tla. Huni khyh chang y, kalop by y nai, noso hawi y nai, kiu kheu angyhm y nai, lu mai lawn nai, saneing len ala nai, ti y baly, sai sairie deaungkho y kalop so pajau y naichie awm law baly nichie ly prie i kryp naira nga ai nai tla.

2) Amh'mchie hawi deaungdichochie ai kryp patyp naira nga ai nai tla. Reita y apom nai py ne sy, reita hawi ny y nai my apom nai py ne sy, hunai deaungkho y nga nai deaungdi bawi bawichie ai ahyh hawn nai khu saleaung i kryp pie naisai nga ai avo nai tla.

Article 26

(1) Khumi luteng ly cha amtiu ai nga nai tla. Cha amtiu naira ly di keh praimari ryrie ly jawm ne sy. Praimari penna (*primary education*) ly amtiu ta-nga ai nai tla. Chau hawi kiu kalop penna hawi heingra lam pennyachie ai khumi luteng nga pajau ai nai sa pie ai nai tla; huni khyh chang y, salo mang i ka-sang penna (*higher education*) ly hui pajau naichie teingtawi jyh patle naisai by y nai my amtiu pajau ai nai tla.

(2) Pennya lam ly khumichie i kawp thai naira hawi lo-pa ai nai, nga thai naira hawi sangum alaw nairachie ai tah'm khai kawp ai nai kavui patiu pie ai nai tla. Pennya lam ly prie theung y awm nai cheng hawi ym naisai kamkawm atawm y nai khumichie teingtawi leung leungrie apany nai, amnym nai hawi awm ahawi leungtang naisaichie ai pasang iy awmnem naira nga ai nai kavui Prie hum kamkawm i athosa naira y sabawm naisai lawn ai nai tla.

(3) Deaungdichochie i penna lam vawi naira y amh'm ampo ly angcheih i meingtym y awm nai ne.

Article 27

(1) Khumi luteng ly khu saleaung i reita tanyhm amtym naira y tlamsa nai my abawi ahawi ai nai, katyhm kapau apu naisaichie ai tlamsa nai my paleung abie pajau ai nai hawi kangthau pennja (*science*) kahawichie hawi huni pennja deaungkho y hawi naisai nga thai ai naichie py amtym ai nga ai tla.

(2) Khumi luteng ly amy i cheing nai hawi pany kawp nai deaungkho y kangthau pennja deingdairie py ne sy, cha reita deingdairie py ne sy, amlum nai leungsaichie ai kryp ai nai avo nai tla.

Article 28

Khumi luteng ly hini cha patheu nai theung y abawi nai nga thai naira hawi alaw nairachie ai nga ta-nga pa-rie sa pie thai nai khu saleaung kahawi hawi prie hum amkawm nai reita nga ai nai tla.

Article 29

(1) Khumi luteng ly amy i kawp naisai ta-len (*talent*) hawi khu saleaung theung y tlamsara awm iy nai ni, lo-pa-kau thai khyh nai deaungkho y khumi leungrie napie baly mymy awm nai khu saleaung kavui atho sa ai nai tla.

(2) Amy i nga thai naira hawi alaw naira chie ai teaung nai khala y, khumi luteng ly ami kalang chie i nga thai naira hawi alaw nairachie ai tah'm khai ai nai hawi, dimokrasi (*democracy*) khu saleaung y tara ahyh ahawn ai nai kavui aly ngai nai kabo kaja kahawi awm nai, mipui i kavui tlamsa ra hawi lo-pa ra nga thai ai nai, upadie theung y tajyh nai kamta teaung ai avo khyh nai tla.

(3) Huni nga thai naira hawi alaw nairachie ly ati molam y py ne sy, Prie hum kamkawm i lu patheung naisai hawi amkhaw nai pawlachi-chie hawi ly amlau ai nai tla.

Article 30

Prie harie i kavui py ne sy, khumi phyrie i kavui py ne sy, khumi leaungrie i kavui py ne sy, hawi hai dawn iy, hini cha patheu nai theung i nga thaira hawi alaw nairachie ai phra vui ai nai katau hawi sai sairie sa naira y abawi ai nai, ti y baly, sa ai nga nai tla na-nai hini cha patheu nai theung y abawi na-nai dawn ai ngo y.